

## 13. FRYASLETTA

### JORDBRUKSAKTIVITET, FLOM- OG SKREDHENDELSER GJENNOM 3000 ÅR

*Lise Loktu, Syssemmannen på Svalbard*

#### INNLEDNING

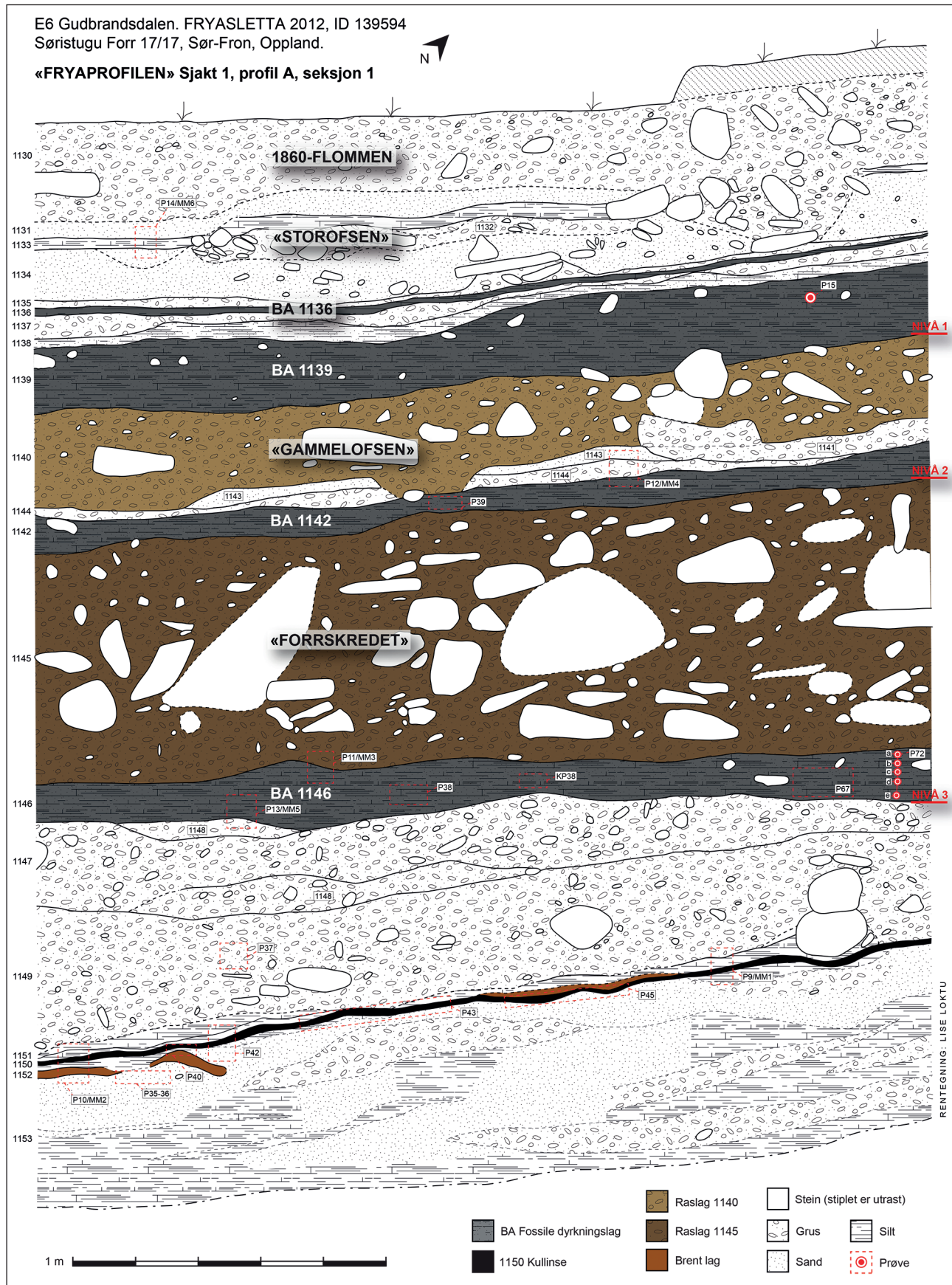
Utgravningene på Fryasletta avdekket et omfattende stratigrafisk kompleks bestående av flere bosetnings- og dyrkingsfaser som var avbrutt av tidvis massive skred- og flomsedimenter (Loktu og Gundersen 2013). Undersøkelsen påviste eldgamle skred- og flomhendelser som frem til nå har vært ukjente. Flomhendelsen Storofsen i 1789 har lenge vært kjent som norgeshistoriens mest omfattende naturkatastrofe og rammet Gudbrandsdalen spesielt hardt (Sommerfeldt 1972). Storofsen var imidlertid ikke en unik hendelse, men føyer seg inn i en lang rekke naturkatastrofer som har rammet Gudbrandsdalen gjennom flere tusen år. Avsetningene etter disse katastrofale hendelsene, eller «ofsene», har innkapslet og etterlatt gamle bosetnings- og dyrkingsspor på flere stratigrafiske nivåer.

På Fryasletta ble det påvist strukturer etter bosetnings- og jordbruksaktivitet på tre stratigrafiske nivåer (se figur 13.1 for å bli kjent med de viktigste stratigrafiske henvisningene). På nivå 1, som var det stratigrafisk yngste, ble det funnet kokegroper, stolpehull, rydningsrøyser og en ovn. På nivå 2 ble det påvist en enkelt kokegrop, og på nivå 3 ble det avdekket spor etter jordbruksaktivitet i form av rydningsrøyser, ardspor og staurhull. I tillegg ble det påvist minst fire fossile dyrkings- og beitelag som var mer eller mindre knyttet til de funnførende nivåene (henholdsvis lag BA 1146, BA 1142, BA 1139 og BA 1136). Dateringene av funnene strekker seg fra yngre bronsealder og helt opp til nyere tid og gir aktiviteten på Fryasletta et tidsspenn på opptil 3000 år.

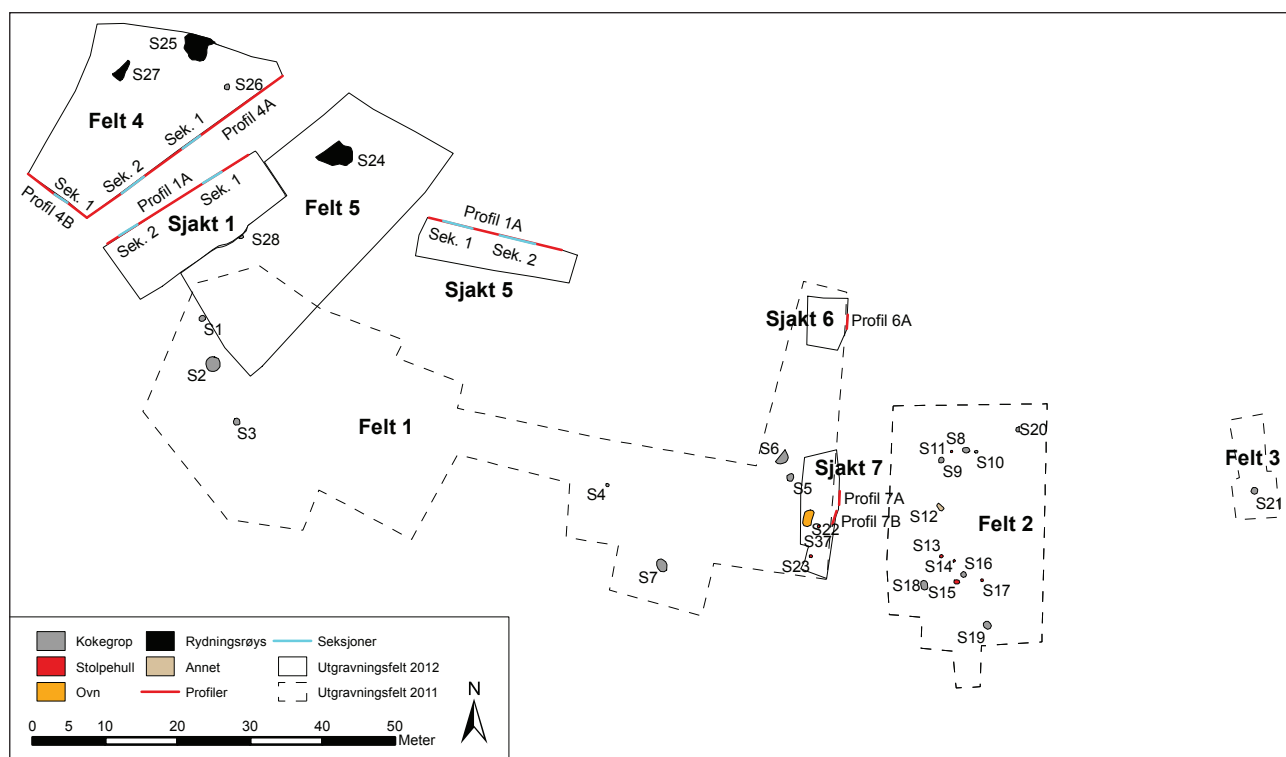
Resultatene fra undersøkelsen viser at den eldste jordbruksaktiviteten på Fryasletta (BA 1146) ble påbegynt i yngre bronsealder (1100–500 f.Kr.), tilsvarende nivå 3. Dateringene fra dette nivået ligger innenfor periodene 1200–1000/700–400 f.Kr. og vitner

om en lengre periode med stabilitet. Aktiviteten på sletta har i senere perioder vært preget av dramatiske skredhendelser helt opp til vår egen tid. Jordbruket ser imidlertid ut til å ha hatt jevn kontinuitet fra yngre bronsealder og et stykke inn i førromersk jernalder, før aktiviteten ble avbrutt av et massivt jordskred fra fjellsiden i nord ca. 350–200 f.Kr. Denne skredhendelsen avtegner seg i undergrunnen med massive avsetninger av stein og jord. Hendelsen er betegnet som Forrskredet, etter gården Sørstugu Forr, som ligger sentralt på skredvifta. Etter Forrskredet ble jordbruket (BA 1142) tatt opp igjen mot slutten av førromersk jernalder (500–Kr.f.), tilsvarende nivå 2. Dateringene fra dette nivået ligger primært innenfor perioden 200–50 f.Kr. Tykkelsen på BA 1142 vitner om at jordbrukslaget ikke ble bearbeidet særlig lenge. Stratigrafien viser også at sletta ble rammet av et nytt massivt jordskred og en flom i perioden 50 f.Kr.–Kr.f. Denne hendelsen er betegnet som Gammelofsen.

Etter Gammelofsen ble jordbruksaktiviteten på nytt tatt opp igjen like etter Kristi fødsel og fortsatte inn i eldre romertid (Kr.f.–200 e.Kr.), tilsvarende nivå 1. Denne perioden reflekterer større stabilitet gjennom en oppblomstring av bosetningsspor og fravær av de større skredhendelsene som sees i de foregående periodene. Dateringene av et beitelag (BA 1139) som ligger over nivå 1, antyder at det kan ha vært mer eller mindre kontinuerlig jordbruksdrift fra romertid og utover høy-/senmiddelalderen. Det ble imidlertid i dette beitelaget påvist spor etter en rekke mindre flomhendelser, som kan ha påvirket både driften og kvaliteten på jorden over lang tid. Beitevirksomheten BA 1139 ble trolig avbrutt i senmiddelalder av den neste store flomhendelsen vi kunne spore i profilene, flomlag 1137–1138. Det yngste jordbrukslaget (BA 1136) som ble påvist på Fryasletta, ble trolig etablert



Figur 13.1. Rentegning av profil 1, sjakt 1, også kalt «Fryaprofilen». Illustrasjon: Lise Loktu.



Figur 13.2. Oversikt over utgravningsfeltene i 2011/2012 med sjakteprofiler og funn på nivå 1. Kart: Ingar M. Gundersen.

på 1600–1700-tallet og videre bearbeidet frem til Storofsen på nytt la sletta øde i 1789.

De arkeologiske undersøkelsene har bidratt til at vi har fått ny kunnskap om Gudbrandsdalens flomhistorikk. Vi har flommene i 2011 og 2013 i friskt minne, og resultatene viser at dalen har vært utsatt for store ødeleggelser forårsaket av flom- og skredhendelser gjennom flere tusen år – i perioder har de forekommet svært tett. De komplekse stratigrafiske forholdene på Fryasletta skyldes i stor grad topografiske forhold som gir store lokale variasjoner (se Connells artikkel 11 i dette bind). Utgravningsfeltet ligger på en skredvifte, hvor de geologiske avsetningene delvis er skapt av flomsedimenter fra Lågen i sør og skredmasser fra fjellsiden i nord. Det opprinnelige landskapet har trolig sett noe annerledes ut, men etter hvert har terrenget gradvis endret seg etter gjentatte skred- og flomhendelser.

### DYPSJAKTING OG FLATEAVDEKKING

Utgravningene på Fryasletta ble gjennomført i to omganger, i 2011 og 2012 (figur 13.2). Begge undersøkelsene ble utført ved maskinell flateavdekking, men etter to ulike strategier. I 2011 foretok man en konvensjonell flateavdekking for å avdekke det funnførende nivået som tidligere var registrert av Oppland fylkeskommune (Tunheim 2010). Det ble avdekket tre felt (felt 1, 2 og 3) på til sammen 2810,7 m<sup>2</sup>. Undersøkellesflaten tilsvarer det som senere ble

definert som nivå 1. Parallelt med utgravningen ble det imidlertid utført nye registreringer på sletta i forbindelse med en planutvidelse, hvor det ble sjaktet et areal på til sammen 793,4 m<sup>2</sup> (Gundersen 2011). Den spesielle stratigrafien i området resulterte i en krevende registreringssituasjon ettersom de dypeste fossile jordbrukslagene ble registrert helt ned til 2,7 meter under bakkenivå. Det ble påvist tre funnførende nivåer i tilknytning til de fossile jordbrukslagene og et kullsjikt helt ned til 4,4 meter. Sentralt på lokaliteten ble det avdekket tykke avsetninger med skredmasser som inneholdt steinblokker som målte opptil 2 meter i diameter.

I 2012 ble lokaliteten systematisk undersøkt i både flaten og dybden, en metodisk konsekvens av de erfaringene som ble gjort under utgravningen og registreringen i 2011. Utgravningen ble gjennomført med en kombinasjon av dypsjakter og etappevis flateavdekking av de tre påviste funnførende nivåene. Profilene i dypsjektene ble brukt som utgangspunkt og referanseramme for den etappevise flateavdekkingen. Metodevalget var en forutsetning for å oppnå en viss stratigrafisk kontroll i et område med skiftende og uforutsigbare ras- og flomavsetninger, og sjakteprofilene var et nyttig verktøy for å kartlegge hendelsesforløpet på sletta. Den komplekse stratigrafiske situasjonen la også omfattende føringer på gjennomføringen av undersøkelsen, der de største utfordringene var knyttet til sikkerhetstiltak i forbindelse med utgraving av dypsjektene.

Strategien for undersøkelsen var å gjenåpne to av registreringssjaktene fra 2011 (sjakt 1 og sjakt 5) samt å åpne to nye utgravningsfelt (felt 4 og felt 5), som skulle flateavdekkes etappevis ned til nivå 3 (figur 13.2). Sjakt 1 hadde en relativt ryddig og oversiktlig stratigrafi da den ble åpnet i 2011; i tillegg til fossile jordbrukslag ble det påvist strukturer i profilen. Mange av de kultiverte og geologiske lagene som ble påvist her, kunne identifiseres over store deler av sletta. Sjakten ble derfor gjenåpnet i sin helhet i 2012, slik at den kunne benyttes som referanseramme for felt 4 og 5. Man gjenåpnet også den vestlige del av sjakt 5 med det formål å gjenfinne og dokumentere tidligere registrerte strukturer. I tillegg åpnet man to nye sjakter i den østlige del av feltet (sjakt 6 og 7) for å få et bedre innblikk i utstrekningen av de arkeologiske og geologiske lagene. Felt 4 og 5 ble anlagt på hver side av sjakt 1, henholdsvis mot nordvest og sørøst. På denne måten kunne man hele tiden følge stratigrafien i profilen til sjakt 1 under den etappevise flateavdekkingen, slik at det ble lettere å holde avdekkingen på riktig nivå. Det ble til sammen flateavdekket 2593,8 m<sup>2</sup> fordelt på 3 nivåer under utgravningen i 2012. I tillegg ble det åpnet 4 sjakter på 460,7 m<sup>2</sup>. Totalt ble det åpnet arealer på 3054,5 m<sup>2</sup>.

### Naturvitenskapelige analyser

Tolkningen av resultatene fra undersøkelsen har vært basert på en sammenstilling av stratigrafiske relasjoner og naturvitenskapelige analyser. Et viktig mål for utgravningen var å kartlegge når området først ble ryddet for jordbruk, om det kunne spores flere dyrkingsfaser, og eventuelt hva som var omfanget av disse. Dette innebærer hvilken driftsform de påviste jordbrukslagene representerer (ekstensiv/intensiv drift, beite, korndyrking), samt hva som har vært dyrket i området, og hvordan vegetasjonen har vært.

Et annet viktig mål for undersøkelsen var å dokumentere ulike naturhistoriske hendelser, som flom og skred, og deres direkte innvirkning på gårdsbosetningen i forhistorisk tid og middelalder. Datering og undersøkelser av slike naturavsatte lag samt mellomliggende

jordbruks- og bosetningsspor forutsatte utstrakt bruk av naturvitenskapelige analyser av kull-, pollen- og makrofossilprøver samt analyser av mikromorfologi, jordkjemi, organisk innhold (LOI, MS og PA) og en del pH-målinger in situ. Det ble tatt ut kull- og makrofossilprøver fra tilnærmet alle dokumenterte strukturer, men det aller meste av prøvematerialet stammer fra forhistoriske jordbrukslag som ble tatt ut fra ulike sjakteprofiler og fra rydningsrøysene som ble påvist på de funnførende nivåene. For mer informasjon om de enkelte analyseresultatene, se Moltsens artikkel 26, Macphails artikkel 27 og Cannells artikkel 11 i dette bind.

Analysene har utfylt hverandre i tilfeller hvor de enkeltvis ville stått svakt som kildemateriale. På grunn av dårlige bevaringsforhold for pollen og makrofossiler har de geologiske analysene gitt flere og mer utfyllende detaljer om de kultiverte lagenes innhold, funksjon og opprinnelse, noe som nærmest har vært en forutsetning for tolkningen av hendelsesforløpet på Fryasletta.

### JORDBRUKS-, FLOM- OG SKREDAVSETNINGER

Det ble til sammen dokumentert elleve profilsekvenser på Fryasletta. Profilene hadde stor betydning for forståelsen av hvordan det opprinnelige landskapsbildet var, samt hvordan terrenget har endret seg mellom bosetningsfasene. Den mest betydningsfulle profilen for undersøkelsen var profil 1A i sjakt 1, og den vil behandles nærmere i denne artikkelen. Profilen har i ettertid blitt døpt Fryaprofilen på grunn av den imponerende stratigrafien og betydningen den har hatt for utgravningens resultater.

Fryaprofilen ble fotodokumentert i sin helhet med over 200 bilder, som ble satt sammen i en fotomontasje. Dette har vært et nyttig arbeidsverktøy i tolkningsarbeidet etter at utgravningen var avsluttet (figur 13.3). I tillegg til fotomontasjen ble profilen dokumentert ved tegning av to utvalgte seksjoner, hvor det også ble tatt ut naturvitenskapelige prøver av alle arkeologiske og geologiske lag.



**Figur 13.3.** Fotomontasje av «Fryaprofilen», sammensatt av over 200 bilder. Foto: Kristin Eriksen og Rebecca Cannell. Illustrasjon: Lise Loktu.

Type sediment	Lag	Tolkning	Foreslåtte tidsrammer
Dyrkingslag	1155	Moderne matjord.	
Flomsedimenter	1130	Ras- og flomsedimenter, stein og sand. Storflom i 1860?	1860 e.Kr.
	1131	Ingen beskrivelse.	1789 e.Kr.
Flomsedimenter	1132	Gruslinse.	
«Storofsen»?	1133	Fine sedimenter av silt og sand.	
	1134	Ras- og flomsedimenter, stein og sand. Rolig vannstrøm. «Storofsen»?	
	1135	Gruslinse med sand og silt.	
Fossil dyrking	1136	Fossilt dyrkingslag, lite opparbeidet. Mørk silt med noe grus, tydelig avgrenset.	1600–1800 e.Kr.
Flomsedimenter	1137	Flomsedimenter, fin grus, silt og sand.	
	1138	Flomsedimenter, silt og sand.	
Fossil beiting	BA 1139	Fossilt beitelag, omfattende utviklet, virker sammenpresset. Mørk, fin silt, sand og grus. Stor utspredning på feltet.	Kr.f.–1300 e.Kr.
		<b>FUNNFØRENDE NIVÅ 1</b> Kokegroper, stolpehull, rydningsrøyser og en ovn	<b>Kr.f.–200 e.Kr.</b>
«Gammelofsen»	1140	Rasmasser, jordskred fra fjellsiden i N. Sand/silt med grus og stein, dårlig sortert. Stor utspredning på feltet.	50–Kr.f.
	1141	Flomsedimenter, grus, sand og silt.	
	1143		
	1144		
		<b>FUNNFØRENDE NIVÅ 2<sup>1</sup></b> Kokegrop S29 (R1, 2011)	<b>200–50 f.Kr.</b>
Fossil dyrking	BA 1142	Fossilt dyrkingslag, lite utviklet, opparbeidet av lag 1145.	<b>200–50 f.Kr.</b>
«Forrskredet»	1145	Rasmasser, massivt jordras fra fjellsiden i N. Stor utspredning på feltet.	350–200 f.Kr.
Fossil dyrking	BA 1146	Fossilt dyrkingslag. Omfattende utviklet, opparbeidet av underliggende lag 1147. Har preg av omfattende kultivering/ rydding av stein. Stor utspredning på feltet.	1200–1000/ 700–400 f.Kr.
		<b>FUNNFØRENDE NIVÅ 3</b> Rydningsrøyser, ardspor og staurhull	<b>1200–1000/ 700–400 f.Kr.</b>
	1147	Sand- og grussedimenter. Bærer preg av å være sorterte elvesedimenter.	
Ras-, flom- og elvesedimenter	1148	Flomsedimenter, grus.	
	1149	Ras- og flomsedimenter, sand/silt med grus og stein.	
Kullsjikt	1150	Kullsjikt, avsatt i vann. Fint pulverisert kull i fin silt, sammenpresset. Stor utspredning på feltet og opptrer også på andre felt i dalen. Innvasket etter skogbrann i området.	
	1151	Fin silt.	
	1152	Brent lag.	
	1153	Silt, sand og noe grus. Elvedimenter, rolig elvestrøm.	

1 BA1142 er mer eller mindre samtidig med kokegrop S29 og er å forstå som tilhørende nivå 2.

**Figur 13.4.** Geologiske lagbeskrivelser av «Fryaprofilen» (etter Rebecca Cannell, 2014).

Det ble påvist minst 21 geologiske lag og minst 4 fossile jordbrukslag i Fryaprofilen (figur 13.4). Mange av lagene som ble påvist i profilen, hadde stor utbredelse på sletta, blant annet Gammelofsen, Forrskredet og jordbrukslag BA 1146. Spesielt BA 1146 og Forrskredet kunne observeres i alle sjaktene og profilkantene på feltet, og det var interessant å merke seg at disse lagene fulgte det opprinnelige terrenget, som tilsvarer nivå 3. I den østlige del av profil

5A (sjakt 5) var Forrskredet opptil to meter tykt og fremsto som særdeles massivt. Dette kan være sentrum for Forrskredets bane, hvor skredet har fulgt en eldre forsinking i terrenget, tettet den igjen og samtidig skapt en ny forhøyning i terrenget.

Utover dette hadde både de geologiske og de kulturelle avsetningene varierende tykkelse og utbredelse på feltet. Det var mulig å følge alle lagsekvensene i Fryaprofilen nesten uavbrutt østover frem til profil

5A, men videre østover ble det påvist store endringer i stratigrafien. De øverste lagene, som ble påvist opptil 1,5 meter under markoverflaten i Fryaprofilen, var rett og slett «kuttet» vekk fra dagens markoverflate i profil 5A. Dette var også tilfellet for avsetningene etter jordskredet Gammelofsen og jordbrukslagene BA 1136, BA 1139 og BA 1142, som alle avtok mot øst og forsvant fra profil 5A. Disse lagene var helt fraværende videre østover i sjakt 6 og 7. Dette viser og at det opprinnelige landskapet har vært mer kupert og steget betydelig mer mot øst, men senere kan ha blitt jevnet ut i forbindelse med moderne dyrking. Et godt eksempel på dette er det massive Forrskredet; i sjakt 1 ble dette laget påvist tilnærmet 1,5 meter under markoverflaten, mens det i sjakt 6 kunne observeres like under matjorden.

I den sørlige halvdel av Fryaprofilen ble det påvist flere innslag av flom- og elvesedimenter fra Lågen. I dette området var også jordbrukslagene mer utvasket og leirholdige, noe som tyder på at Lågen har stått nærmere Fryasletta da lagene ble avsatt og at sletta i lengre perioder har stått under vann. Dette kunne også observeres i øvre del av sjakt 7, hvor det ble påvist tre sedimenter som ikke ble observert andre steder på feltet. Det er antatt at lagene representerer avsetninger etter flomhendelser fra Lågen. Ett av lagene besto av over 30 tynne sjikt, noe som tyder på at det er avsatt i en periode med svært stillestående vann.

## RESULTATER, TOLKNING OG DISKUSJON

Majoriteten av de radiologiske dateringene fra undersøkelsen er gjort på kullmateriale fra fossile jordbrukslag. Resultatene angir tidvis store tidsvariasjoner i tilfeller hvor flere dateringer er gjort på materiale fra samme lag eller stratigrafiske nivå. Materiale fra jordbrukslagene som dateringsgrunnlag må derfor problematiseres. I og med at jordbrukslag akkumuleres over tid, reflekterer ikke materialet en enkeltstående hendelse, men en lang sekvens av hendelser. Flere omganger med avsviing og bearbeiding medfører akkumulasjon av organisk materiale gjennom dyrking, gjødsling og brakklegging. Over lange bruksperioder vil akkumulert kullmateriale roteres i lagene gjennom gjentatt bearbeiding. Områdets flom- og skredhistorikk gjør at man i tillegg må ta høyde for at flomhendelser kan ha avsatt organisk materiale som har blitt vasket ned i jordbrukslagene.

I lys av over- og underliggende stratigrafiske relasjoner har det likevel vært mulig å angi relativt klare bruksperioder for jordbrukslagene og de tre funnførende nivåene. Blant annet har kullmaterialet under steinene i rydningsrøysene vært en viktig kilde til

dateringer ettersom dette materialet har vært isolert fra senere innblanding av nyere materiale. Relasjonene mellom ras- og flomhendelsene, jordbruksaktiviteten og bosetningssporene på de tre funnførende nivåene vil i det følgende diskuteres i lys av de naturvitenskapelige analysene. Diskusjonen er inndelt etter de bruksfasene de stratigrafiske lagene og funnførende nivåene er antatt å representere; de yngste fasene vil presenteres først.

### BA 1136 (CA. 1600–1800 E.KR.)

BA 1136 er det yngste påviste fossile jordbrukslaget i profil 1A. De naturvitenskapelige analysene viser at BA 1136 kan identifiseres som et lite bearbeidet dyrkingslag som er opparbeidet av siltsedimenter (1137), sannsynligvis fra en flomhendelse. Forekomsten av jordsoppen *Cenococcum* understøtter at laget har vært dyrket, da denne forekommer i veldrenert matjord, men det er ut fra analysene ikke mulig å si hva som har vært dyrket. Overliggende siltsedimenter (1135) viser at dyrkingen sannsynligvis ble avkortet av en flomhendelse.

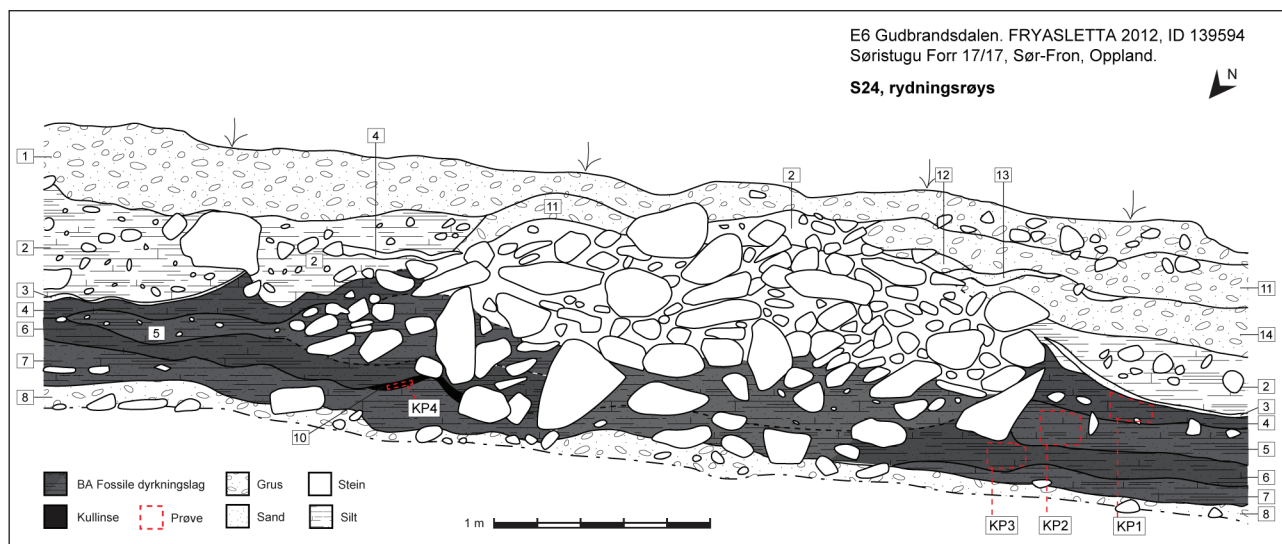
Dateringsresultatene fra BA 1136 angir to mulige tidsrammer, 1690–1730 og 1810–1920 e.Kr. (Ua-45824). Resultatet må imidlertid diskuteres ut fra over- og underliggende stratigrafiske relasjoner. Like under matjorden ligger det avsetninger etter en flomhendelse (1130), som antas å være Storofsen (1789) eller Storflaumen (1860; se Cannells artikkel 11 i dette bind). Sommerfeldt (1972) beskriver at det skal ha ligget tykke sedimenter på Fryasletta etter Storofsen, noe som samsvarer med våre tolkninger og observasjoner av lag 1131–1135. Hvis BA 1136 ble opparbeidet etter Storofsen, er de eneste sedimentene som kan knyttes til hendelsen i profil 1A, lag 1137 og 1138, uten at disse representerer særlig tykke avsetninger. Sett i lys av over- og underliggende flomhendelser ansees det derfor som sannsynlig at dyrkingslag BA 1136 kan stamme fra 1600–1700-tallet, og at de overliggende flomhendelsene (1131–1135) representerer Storofsen, som avbryter dyrkingen i 1789. Flomhendelsen (1130) under den moderne matjorden kan således representere rester etter 1860-flommen.

### BA 1139 (CA. KR.F.–1300 E.KR.)

Analysene viser at BA 1139 er avsetninger etter et kultivert beitelag som har vært bearbeidet gjennom lang tid. Laget var opparbeidet av de svært steinholdige avsetningene etter jordskredet Gammelofsen (1140, nivå 1), men lagets tykkelse og struktur indikerer at det har vært utsatt for intensiv bearbeiding og rydding

Prøve	Materiale	Kontekst	Ukalibrert alder	Kalibrert alder, 1 sigma	2 sigma
<b>Nivå 1</b>					
TRa-4030	<i>Prunus, Salix, Populus</i>	Felt 3, stolpehull S17	1895 ± 30 BP	80–140 e.Kr.	
TRa-4020	<i>Salix, Populus</i>	Felt 2, ovn S22	2300 ± 35 BP	395–370 f.Kr.	
TRa-4031	<i>Betula, Salix, Populus</i>	Felt 3, stolpehull S13	1810 ± 30 BP	215–250 e.Kr.	
TRa-4025	<i>Betula, Salix, Populus</i>	Felt 1, kokegrop S2	1970 ± 30 BP	10–75 e.Kr.	
TRa-4024	<i>Betula</i>	Felt 2, kokegrop S7	1810 ± 35 BP	150–310 e.Kr.	
TRa-4021	<i>Sorbus</i>	Felt 2, kokegrop S6	1950 ± 35 BP	25–110 e.Kr.	
TRa-4026	<i>Salix, Populus</i>	Felt 1, kokegrop S3	2100 ± 30 BP	165–50 f.Kr.	
TRa-4027	<i>Sorbus</i>	Felt 3, kokegrop S18	1875 ± 30 BP	90–120 e.Kr.	
TRa-4023	<i>Salix, Populus</i>	Felt 3, kokegrop S9	1930 ± 30 BP	65–120 e.Kr.	
TRa-4029	<i>Salix, Populus</i>	Felt 4, kokegrop S21	2185 ± 30 BP	350–185 e.Kr.	
TRa-4028	<i>Betula</i>	Felt 3, kokegrop S19	1840 ± 30 BP	135–235 e.Kr.	
TRa-4022	<i>Populus</i>	Felt 2, kokegrop S5	1935 ± 30 BP	60–120 e.Kr.	
Ua-45934	<i>Betula</i>	Felt 5.1, rydningsrøys S24, dyrkningslag BA 1139	1742 ± 31 BP	245–340 e.Kr.	230–390 f.Kr.
Ua-45821	<i>Pinus</i>	Felt 5.1, rydningsrøys S24, dyrkningslag BA 1139	2042 ± 30 BP	95 f.Kr.–5 e.Kr.	170 f.Kr.–30 e.Kr.
Ua-45935	<i>Betula</i>	Felt 4.1, rydningsrøys S25, dyrkningslag BA 1139	1564 ± 30 BP	430–540 e.Kr.	420–570 e.Kr.
Ua-45936	<i>Betula</i>	Felt 4.1, ildsted S26, kullag	2011 ± 31 BP	45 f.Kr.–25 e.Kr.	100 f.Kr.–70 e.Kr.
Ua-45937	<i>Betula</i>	Felt 4.1, rydningsrøys S27, dyrkningslag BA 1139	1137 ± 30 BP	880–905 e.Kr. 910–975 e.Kr.	780–790 e.Kr. 800–990 e.Kr.
Ua-45938	<i>Betula</i>	Felt 5.1, ildsted S28, kullag	1966 ± 31 BP	Kr.f.–70 e.Kr.	50 f.Kr.–90 e.Kr. 100–120 e.Kr.
Ua-45943	<i>Betula</i>	Sjakt 7B, nedgravning S36, kullag	3273 ± 35 BP	1610–1500 f.Kr.	1640–1450 f.Kr.
Ua-45944	<i>Betula</i>	Sjakt 7B, nedgravning S36, askelag	3019 ± 49 BP	1380–1210 f.Kr.	1410–1120 f.Kr.
Ua-45824	<i>Betula</i>	Sjakt 1, dyrkningslag BA 1136	111 ± 30 BP	1690–1730 e.Kr. 1810–1920 e.Kr.	1680–1770 f.Kr. 1800–1940 f.Kr.
Ua-45951	<i>Betula</i>	Sjakt 1, dyrkningslag BA 1139	818 ± 38 BP	1150–1280 e.Kr.	
Ua-45942	<i>Betula</i>	Sjakt 7B, lag 3, dyrkningslag	256 ± 31 BP	1520–1540 e.Kr. 1630–1670 e.Kr. 1780–1800 e.Kr.	1570–1600 e.Kr. 1610–1680 e.Kr. 1760–1800 e.Kr. 1940–1960 e.Kr.
<b>Nivå 2</b>					
TRa-4107	<i>Betula</i>	Sjakt 1, kokegrop R1/S29	2235 ± 30 BP	370–205 f.Kr.	
Ua-45940	<i>Betula</i>	Felt 5.2, kokegrop S29/R1, kullag	2092 ± 31 BP	170–50 f.Kr.	200–40 f.Kr.
Ua-45825	<i>Betula</i>	Sjakt 1A, dyrkningslag BA 1142	2652 ± 35 BP	835–795 f.Kr.	900–780 f.Kr.
Ua-45946	<i>Betula</i>	Felt 4A, dyrkningslag BA 1142	2108 ± 34 BP	180–90 f.Kr. 70–50 f.Kr.	350–320 f.Kr. 210–40 f.Kr.
Ua-45947	<i>Betula</i>	Felt 4A, lag 7, kullinse	2096 ± 34 BP	170–50 f.Kr.	210–20 f.Kr.
<b>Nivå 3</b>					
Beta-345280	<i>Bein</i>	Felt 5.3, rydningsrøys S38, bein i røysa	2440 ± 30 BP	730–690 f.Kr. 660–650 f.Kr. 540–410 f.Kr.	
Ua-45823	<i>Salix</i>	Felt 5.3, rydningsrøys S38, dyrkningslag BA 1146	2440 ± 30 BP	730–690 f.Kr. 660–650 f.Kr. 550–410 f.Kr.	770–680 f.Kr. 670–610 f.Kr. 600–400 f.Kr.
Ua-45948	<i>Betula</i>	Felt 5.3, rydningsrøys S32, dyrkningslag BA 1146	2932 ± 34 BP	1210–1050 f.Kr.	1260–1020 f.Kr.
Ua-45949	<i>Betula</i>	Felt 5.3, rydningsrøys S33, dyrkningslag BA 1146	2350 ± 33 BP	490–460 f.Kr. 450–440 f.Kr. 420–380 f.Kr.	540–370 f.Kr.
Ua-45950	<i>Betula</i>	Felt 5.3, rydningsrøys S33, dyrkningslag BA 1146	2335 ± 34 BP	480–470 f.Kr. 420–370 f.Kr.	520–350 f.Kr. 280–250 f.Kr.
Ua-45826	<i>Betula</i>	Sjakt 1A, dyrkningslag BA 1146	2508 ± 33 BP	770–740 f.Kr. 690–660 f.Kr. 650–550 f.Kr.	790–520 f.Kr.
Ua-45822	<i>Betula</i>	Sjakt 7A, dyrkningslag BA 1146	2841 ± 34 BP	1050–970 f.Kr. 960–930 f.Kr.	1120–910 f.Kr.
Ua-45945	<i>Betula</i>	Felt 4A, dyrkningslag BA 1146	2411 ± 33 BP	530–400 f.Kr.	750–680 f.Kr. 670–640 f.Kr. 560–390 f.Kr.
Ua-45939	<i>Betula</i>	Sjakt 6A, lag 9, kullinse	3599 ± 50 BP	2030–1890 f.Kr.	2140–2080 f.Kr. 2060–1860 f.Kr. 1850–1770 f.Kr.
Ua-45941	<i>Betula</i>	Sjakt 7A, lag 19, kullinse	3218 ± 41 BP	1520–1435 f.Kr.	1610–1410 f.Kr.

Figur 13.5. C14-dateringer fra Fryasletta.



Figur 13.6. Rentegning av rydningsrøys S24, felt 5. Illustrasjon: Lise Loktu.

for stein over en lengre periode. Det har sannsynligvis vært permanent gressvegetasjon på sletta, og innslag av gressalger tyder på at sletta tidvis har vært oversvømt. Dateringsresultatene fra BA 1139 strekker seg over et stort tidsspenn, fra tiden rundt Kristi fødsel (95 f.Kr.–5 e.Kr.) og helt opp til høymiddelalderen (1150–1280 e.Kr.), henholdsvis Ua-45821, Ua-45934, Ua-45935, Ua-45937 og Ua-45951. En samlet vurdering av stratigrafiske relasjoner og naturvitenskapelige analyser gjør det rimelig å anta at dateringene representerer en sannsynlig tidsramme for beitemarkens brukstid.

Under avdekkingen av nivå 1 (S24, S25 og S27) ble det påvist tre rydningsrøysen som stratigrafisk ser ut til å ha vært anlagt på ulike nivåer i beitelaget BA 1139. Det ble datert kullmateriale fra beitelaget, som var inneklemt under steinene i røysene, noe som har gjort at konteksten har vært beskyttet mot senere bearbeiding av jorden. Angitte dateringer stemmer godt overens med røysenes stratigrafiske beliggenhet i laget; S24 ser ut til å være eldst (95 f.Kr.–5 e.Kr., Ua-45821) og S27 yngst (880–905/910–975 e.Kr., Ua-45937). Under og rundt røys S24 ble det i beitelaget BA 1139 påvist lagdelinger som gir grunnlag for en grundigere vurdering av når røysen ble etablert (figur 13.6).

Steinene i røysen har beskyttet beitelaget fra senere bearbeiding og derfor bevart konsentrerte sjikt i laget som ikke kunne observeres andre steder på feltet (se figur 13.6, lag 4, 5, 6 og 7). Røysen ser ut til å være anlagt i sjiktet mellom lag 6 og 7, men har trolig vært brukt under rydding gjennom lang tid. Lag 4 kan trolig representere yngste fase av beitelaget BA 1139, før det gikk ut av bruk og flom- og skredhendelser etter hvert dekket røysen. Dateringsresultatene fra et kullsjikt i beitelaget under røysen (lag 10) angir 95 f.Kr.–5 e.Kr. (Ua-45821), mens resultatet fra et noe

yngre sjikt (lag 6) angir 245–340 e.Kr. (Ua-45934). Etersom Gammelofsen (1140) isolerer BA 1139 fra kulturmateriale i eldre dyrkningslag, indikerer den radiologiske datering at marken på nivå 1 må ha blitt ryddet og bearbeidet relativt raskt etter skredkatastrofen som rammet sletta rundt 50 f.Kr.–Kr.f. Rydningsrøys S24s beliggenhet i beitelaget indikerer at den ble etablert relativt tidlig etter avsviing og rydding. I lys av stratigrafiske relasjoner til over- og underliggende lag tyder dette på at beitemarken tidligst kan ha blitt etablert i overgangen mellom førromersk jernalder og tidlig eldre romertid, samtidig med bosetningssporene på nivå 1. En samlet vurdering av dateringsresultatene og røysenes stratigrafiske beliggenhet i laget gjør det rimelig å anta at beitemarken kan ha vært i bruk i flere faser eller kontinuerlig opp til høymiddelalderen eller senere.

#### Funnførende nivå 1 (ca. Kr.f.–200 e.Kr.)

Funnene på nivå 1 var hovedsakelig bosetningsspor i form av kokegropen, stolpehull, nedgravninger og en ovn (se figur 13.2). I tillegg ble ovennevnte rydningsrøysen (S24, S25 og S27) funnet under avdekkingen av nivå 1, men knyttes til det overliggende beitelaget BA 1139. Majoriteten av dateringene fra nivå 1 er gjort på materiale fra kokegropene og plasserer relativt entydig aktiviteten innenfor perioden Kr.f.–200 e.Kr. Dette viser at bosetningssporene primært kan relateres til eldre romertid, tilsvarende etableringen av beitelaget BA 1139.

#### Kokegropen og stolpehull

Det ble påvist til sammen 18 kokegropen. Kokegropene dannet mindre, spredte konsentrasjoner på utgravningsområdet, med en høyere konsentrasjon på felt 2,





*Figur 13.7. Funn av kniv i stolpehull S17. Foto: Ingar M. Gundersen.*

hvor det lå opptil åtte groper relativt samlet. Formen på gropene varierte mellom avlang og sirkulær, og lengde/diameter var fra en halv til to meter. Majoriteten av kokegropene var sirkulære med en diameter på ca. en meter.

Det ble avdekket seks stolpehull, som alle var lokalisert i den østre delen av lokaliteten. Det lyktes en ikke å sette stolpehullene i noe system for å fastslå om de har inngått i en bygningskonstruksjon. I stolpehull S17 ble det imidlertid gjort funn av en jernkniv (figur 13.7). Kniven ble funnet i overflaten av stolpeavtrykket under snitting, beliggende vannrett inn mot en av skoningssteinene slik at spissen stakk ut av profilen. Plasseringen kan indikere at kniven er nedlagt med hensikt. Man har ikke gjort nærmere typologiske studier for å vurdere alderen på funnet, men en C14-datering fra stolpeavtrykket plasserer gjenstanden med stor sannsynlighet i romertid (80–140 e.Kr., TRa-4030).

#### *Ovn S22*

Ovn S22 ble avdekket helt øst på felt 1. Strukturen målte omtrent 85 × 230 cm og var tydelig avgrenset av rustfarget, varmpåvirket silt og skjørbrent stein (figur 13.8). Noe spredt trekull ble observert rundt strukturen, og det ble også gjort funn av brent leire og mindre beinfragmenter. Ovnene var anlagt i svært steinfylte skredmasser, og det ble observert kantstilte heller på begge langsiden i øst og vest samt en



*Figur 13.8. Ovnstruktur S22, tatt i profil. Den kantstilte hellen til venstre i bildet avgrenser strukturen mot nord. Foto: Hanna G. Hattrem.*

steinpakning. Ovnene ble påvist under utgravningen i 2011 og ble umiddelbart knyttet til funnførende nivå 1 over Gammelofsen. Datert materiale fra ovnen (395–370 f.Kr., TRa-4020) samsvarer imidlertid med dateringene fra nivå 3, slik at det er et misforhold mellom radiologiske dateringer og de stratigrafiske observasjonene. Dette kan trolig forklares med den komplekse stratigrafien på feltet. I profil 7 og den vestlige profilkanten på felt 2 ser det ut til at sedimentene ovnen har blitt anlagt i, trolig har blitt avsatt etter en oversvømmelse fra Lågen som er enda eldre enn Gammelofsen. Under utgravningen fremsto sedimentene rundt S22 som delvis rasert, noe som trolig skyldes at den «opprinnelige» markoverflaten har blitt revet bort av skred- og flomhendelser. Det må derfor tas høyde for at ovn S22 i realiteten er anlagt på samme stratigrafiske nivå som funnførende nivå 3.

Det ble ikke påvist spor etter huskonstruksjoner på sletta, men det antas at bosetningssporene beskrevet over kan knyttes til en nærliggende gård. Stratigrafisk er nivå 1 eldre enn beitelaget BA 1139, men beitemarkens tidligste faser kan likevel trolig knyttes til bosetningssporene. Det kan ikke utelukkes at kokegropene og stolpehullene ble etablert i beitemarken og/eller samtidig med avviing og oppdyrking. Sann sett kan stolpehullene kanskje være rester etter mindre bygninger til dyr som har beitet på sletta, eller til kortere oppbevaring av folk og utstyr. Kniven som ble funnet i et av stolpehullene, kan ha vært nedlagt med hensikt og hatt en for oss ukjent rituell betydning.

#### *Nivå 2 / BA 1142 (ca. 300–200/200–50 f.Kr.)*

På funnførende nivå 2 ble det påvist en kokegrop, S29, samt et jordbrukslag, BA 1142 (figur 13.9). I tillegg fremkom toppen av fire forhistoriske rydningsrøyser, som vil behandles videre under nivå 3.

Kokegrop S29 ble snittet under gravingen av sjakt 1 under registreringen i 2011 og ble først oppdaget i profilen. Under gjenåpningen i 2012 ble kokegropen gjenfunnet, og det viste seg at den stratigrafisk lå rett under en kokegrop på nivå 1 (S28). Jordbrukslag BA 1142 var stratigrafisk eldre enn kokegrop S29 ettersom kokegropen kuttet gjennom laget.

Analyseresultatene viser at jordbrukslag BA 1142 kan identifiseres som et lite bearbeidet dyrkingslag som er opparbeidet av silt- og sandsedimenter. Laget hadde liten utbredelse på sletta og kunne observeres i «Fryaprofilen», profil 4A og vest i profil 5A. Det ble påvist indikasjoner på spor etter gjødsling av laget i profil 5A, noe som kan tyde på at det har vært åker. Det er ut fra analysene ikke mulig å si noe mer om laget, men forekomsten av skarpkantet kull indikerer at jorden ikke har vært bearbeidet gjentatte ganger over tid.

Majoriteten av dateringsresultatene fra nivå 2 antyder en brukstid innenfor perioden 200 f.Kr.–Kr.f. Kokegrop S29 er datert til 370–205 f.Kr. (TRa-4107) og 170–50 f.Kr. (Ua-45940), mens resultatene fra jordbrukslag BA 1142 ligger innenfor 70–50/180–90 f.Kr. (Ua-45946) og 170–50 f.Kr. (Ua-45947). En datering fra profil 1A angir imidlertid 835–795 f.Kr. (Ua-45825, bjørk, egenalder < 40 år). Den stratigrafiske relasjonen til Gammelofsen (1140) og Forrskredet (1145) tatt i betraktning er det sannsynlig at denne dateringen skyldes kontaminering, og at jordbruks- og

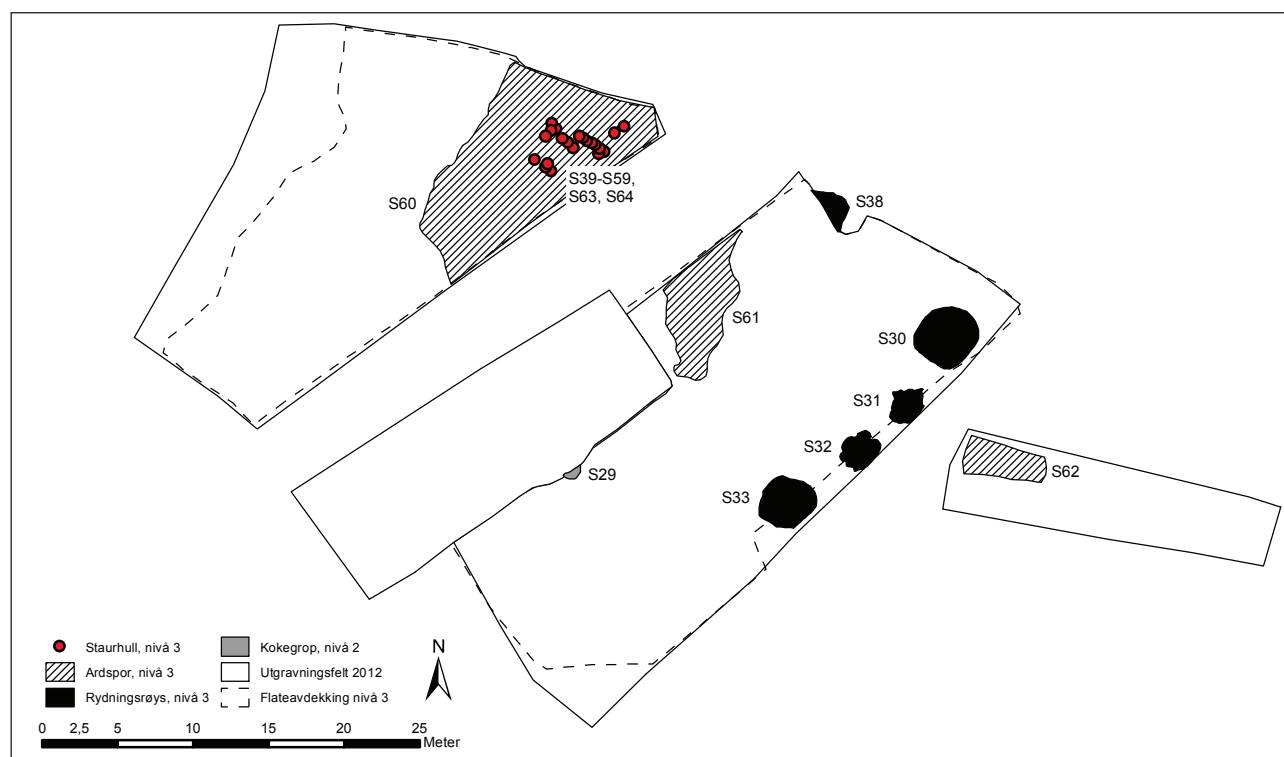
bosetningsaktiviteten på nivå 2 primært kan relateres til tiden rundt 300–Kr.f., primært innenfor 200–50 f.Kr.

### Nivå 3 / BA 1146 (ca. 1200–1000/700–400 f.Kr.)

På nivå 3 ble det påvist spor etter jordbruksaktivitet i form av dyrkingslag BA 1146, fem rydningsrøyser, tre områder med ardspor samt tre rekker med staurhull (figur 13.9).

#### Dyrkingslag BA 1146

Analyseresultatene viser at BA 1146 har vært et dyrkingslag som har vært intensivt bearbeidet gjennom lengre tid. Laget ble observert i alle sjakteprofilene og hadde stor utbredelse på sletta. Ifølge analysene var det tydelige tegn på den type mekanisk slitasje som man finner i åkerjord. Konsentrasjonen av og graden av slitasje på trekull i den nederste delen av laget tyder på at det er rester etter brannlaget som ble avsatt ved avsviing i forbindelse med rydding av området. Som følge av gjentatt bearbeiding har brannlaget deretter blitt oppblandet med den dyrkede jorden. Graden av slitasje på trekullet i den øvre del av laget overensstemmer med en eksponert og hyppig bearbeidet overflate. Materialet i prøver fra Fryaprofilen og profil 5A var svært slitt, noe som indikerer at denne delen av åkeren har vært dyrket og bearbeidet intensivt. Materialet fra profil 4A, 6A og 7A bærer preg av mindre slitasje, noe som tyder



Figur 13.9. Oversikt over strukturer på nivå 2 og 3. Kart: Ingar M. Gundersen.

på at disse områdene ikke har vært bearbeidet like intensivt og rett og slett kan markere utkanten av åkeren. De mikromorfologiske analysene viser flere indikasjoner på at jorden har vært gjødslet. Sammen med arkeologiske observasjoner av ardspor og staurhull stemmer dette godt overens med antagelsen om at BA 1146 representerer restene av åkerbruk.

I prøvematerialet fra nivå 3 ble det generelt funnet lite pollen som kan si noe om vegetasjonen i området. Det ble imidlertid påvist ett enkelt pollen av bygg fra lag 1147 (elvedeponer). Pollenprøvene indikerer at sletta tidvis har vært oversvømt og har stått under vann, noe som sees spesielt i prøvene fra Fryaprofilen og i profil 5A.

### Rydningrøys

Det ble til sammen avdekket fem rydningsrøys på felt 5, og det fremgår tydelig av stratigrafien at alle er anlagt i forbindelse med dyrkingslag BA 1146 på nivå 3. Fire av røysene, S30, S32, S33 og S34, var anlagt i en jevn rekke i retning nordøst–sørvest. Det overliggende Forrskredet (1145) var forholdsvis tynt i dette området, slik at toppen av røysene S30–S33 ble dokumentert i plan allerede på nivå 2. Under utgravningen av nivå 3 ble røysene snittet maskinelt samtidig med avdekkingen av flaten. Røysene målte i plan mellom 210 × 265 cm om 420 × 350 cm, og dybden varierte fra 20 til 40 cm. Røysene S30 og S33 ser ut til å ha vært de største, mens røysen S33

var den best bevarte. I profil kunne jordbrukslag BA 1146 sees mellom og tidvis under steinene i røysene.

Den femte røysen, S38, ble avdekket i feltkanten helt nordvest på felt 5 (figur 13.10). Røysen var anlagt på samme nivå som de ovennevnte rydningsrøysene og skal sees i sammenheng med dem. Røysen ble dokumentert i profil og deretter forsøkt tømt i den grad det var mulig. Den var i profil 380 cm bred og 70 cm dyp. Det ble funnet to beinfragmenter i profilen, hvorav ett ble benyttet til radiologisk datering (Beta-345280). På grunn av funnkonteksten er beinene ansett som et godt dateringsgrunnlag ettersom røysen var godt beskyttet av det overliggende Forrskredet (1145) og urørt av forstyrrelser fra senere dyrking.

Prøvene fra rydningsrøysene (S31, S33 og S38) på nivå 3 hadde et høyt innhold av skarpkantede kullbiter. Kullbitene har ligget beskyttet mellom steinene, noe som tyder på at røysene ble etablert relativt raskt etter avsviing, sannsynligvis i forbindelse med rydding. I røysene ble det også funnet frø, som kan være rester etter den opprinnelige vegetasjonen på stedet. Røys S38 var fullstendig innkapslet av Forrskredet (1145) og fremsto som svært godt bevart. Profilen viser at røysen ble anlagt på en naturlig høyde i terrenget, på og delvis i dyrkingslag BA 1146. Røysen var relativt løst sammensatt, og det var ikke kommet særlig mye masse inn i mellom steinene. Dette tyder på at S38 kan ha vært relativt fersk da Forrskredet rammet sletta.



**Figur 13.10.** Rydningsrøys S38, tatt i profil i feltkanten på felt 5. Røysa var anlagt på en naturlig høyde i terrenget og var delvis iblandet dyrkingslag BA 1146. Foto: Kristin Eriksen.

### *Ardspor*

Det ble påvist tre områder med ardspor på nivå 3, henholdsvis på felt 4, på felt 5 og i sjakt 5 (S60, S61 og S62). Fyllmassen i ardsprene ble etter farge og struktur identifisert som overliggende dyrkingslag 1146 og antas derfor å være avsatt i forbindelse med denne dyrkingen. Det ble også påvist en ansamling staurhull på felt 4 (S39–S59), i samme område som det avdekkede ardspor S60. Staurhullene ser ut til å være anlagt i system. S41–48, S49–54 og S55–58 utgjør tre rekker, hovedsakelig i retning nordvest–sørøst. Staurhullene var regelmessig plassert i forhold til hverandre med en avstand på ca. 25–50 cm. Det er uvisst hvilken type aktivitet staurhullene representerer, men den regelmessige avstanden mellom hullene i hver rekke på henholdsvis 25/30, 40 eller 50 cm tyder på at staurene inngår i en konstruksjon, sannsynligvis et gjerde.

De radiologiske dateringene indikerer at jordbruksaktiviteten primært kan relateres til slutten av yngre bronsealder og overgangen til eldre jernalder (1100–500/500–Kr.f.). Resultatene fra sjakteprofilene angir dateringer til periodene 1050–930 f.Kr. (Ua-45822), 770–550 f.Kr. (Ua-45826) og 530–400 f.Kr. (Ua-45945). Dateringsmaterialet fra rydningsrøysene ansees å ha høyere kildeverdi enn det fra sjakteprofilene og angir dateringer til periodene 1210–1050 f.Kr. (Ua-45948), 730–410 f.Kr. (Ua-45823), 490–380 f.Kr. (Ua-45949) og 480–370 f.Kr. (Ua-45950). Beinfragmentet fra S38 angir en datering til 730–410 f.Kr. (Beta-345280). Samlet antyder resultatene at dyrkingslag BA 1146 ble etablert i yngre bronsealder med en brukstid godt inn i førromersk jernalder. Den lange brukstiden stemmer gått overens med de naturvitenskapelige analysene av innholdet i laget, og det er rimelig å tenke seg at sletta trolig har vært gjennom flere runder med brakklegging og nyrydding i løpet av denne perioden. De radiologiske dateringene kan tyde på en nyrydding av feltet rundt 1200–1000 f.Kr. samt mer omfattende bearbeiding innenfor perioden 700–400 f.Kr.

### **Konklusjon**

#### *Jordbruks- og bosetningshistorikk*

Resultatene viser at Fryasletta trolig ble ryddet første gang i yngre bronsealder, rundt 1200–1000 f.Kr., tilsvarende nivå 3. På dette nivået har det blitt påvist dyrking av bygg i form av pollen. Funnet indikerer at det har blitt dyrket bygg enten på stedet eller i nærområdet. De geologiske undersøkelsene viser at Lågens elveløp tidligere har gått helt eller delvis opp til utgravningsfeltet, slik at store deler av sletta tidvis

har stått under vann før bosetningen ble etablert. Det ble funnet spor etter forhistorisk jordbruksaktivitet i form av dyrkingslag BA 1146, rydningsrøys, staurhull og ardspor.

Dateringsresultatene viser at dyrkingssprene kan relateres til yngre bronsealder og overgangen til eldre jernalder, og er hovedsakelig innenfor periodene 1200–1000/700–400 f.Kr. BA 1146 er et godt opparbeidet dyrkingslag med stor utbredelse på feltet, som har vært omfattende bearbeidet og dyrket gjennom lengre tid. Det ble funnet lite pollen og frø som kan utrede driftsformen, men funn av bygg tyder på at det har vært drevet korndyrking. Det ble også funnet frø fra forskjellige vekster samt knopper fra vedplanter som kan være rester etter opprinnelig vegetasjon. Dyrkingsaktiviteten ble trolig avbrutt av det massive Forrskredet fra fjellsiden i nord. Ut fra angitte dateringer og stratigrafiske relasjoner kan skredhendelsen tidfestes til ca. 350–200 f.Kr. Hendelsen har trolig fått alvorlige, om ikke katastrofale, konsekvenser for gårdsbosetningen. Skredets utbredelse viser at om det ikke har utryddet en eventuelt nærliggende bosetning, har massene begravd åkeren fullstendig og sannsynligvis ødelagt en viktig del av gårdens næring.

Etter skredhendelsen tas jordbruket relativt raskt opp igjen i løpet av førromersk jernalder, tilsvarende nivå 2. Det ble påvist spor etter forhistorisk bosetning- og jordbruksaktivitet i form av jordbrukslag BA 1146 og en kokegrop. I forhold til funnmengden og den lange bruksperioden på nivå 1 aktivitetssprene på nivå 2 få. Det kan skyldes periodens korte varighet mellom to store skredhendelser. Dateringsresultatene viser at jordbrukssprene kan relateres til perioden 200–50 f.Kr. BA 1142 er identifisert som et lite opparbeidet jordbrukslag (trolig dyrkingslag) som har hatt liten utbredelse på feltet. Jordbruksaktiviteten ble sannsynligvis avbrutt relativt raskt etter at den ble påbegynt, av det massive jordskredet Gammelofsen (1140). Angitte dateringer og stratigrafiske relasjoner tidfester skredhendelsen til ca. 50–Kr.f. Skredmassenes utbredelse viser at jordbrukslaget ble fullstendig begravd. Selv om funnmengden på dette nivået var liten, må også denne skredhendelsen ha fått alvorlige konsekvenser for gårdsnæringen.

Aktiviteten tas imidlertid raskt opp igjen i overgangen til eldre romertid, tilsvarende nivå 1. På dette nivået ble det påvist en oppblomstring av bosetningsspor i form av en rekke kokegroper, noen stolpehull og en ovn. Bosetningssprene kan primært relateres til eldre romertid, innenfor perioden Kr.f.–200 e.Kr. I tillegg ble det påvist et overliggende beitelag (BA 1139) samt tre rydningsrøys som var anlagt i beitelaget. BA 1139 er et omfattende bearbeidet beitelag som

har vært i bruk gjennom lengre tid. Stratigrafisk er BA 1139 yngre enn nivå 1, men beitemarkens tidligste faser kan sannsynligvis knyttes til samme periode som bosetningssporene. I lys av stratigrafiske relasjoner til over- og underliggende lag indikerer resultatene at beitemarken tidligst ble etablert i begynnelsen av eldre romertid, og at den kan ha vært i bruk i faser, eller kontinuerlig, opp til høy-/senmiddelalderen. Sannsynligvis er kokegropene og stolpehullene etablert i beitemarken i forbindelse med aktivitet som avsviing, oppdyrking eller husdyrstell.

### *Skred- og flomhistorikk*

De fleste jordbrukshorizontene er oppdyrket av alluviale sedimenter eller massive skredlag og vitner om omfattende skred- og flomhendelser på Fryasletta gjennom flere tusen år. Hendelsene må sees som et resultat av lokale topografiske forhold i kombinasjon med overliggende klimatiske forhold som også har ført til store skred- og flomhendelser andre steder i regionen (Nesje mfl.s artikkel 9 i dette bind). Fryasletta, nivå 1 og 2, samsvarer tidsmessig med nivå 1 og 2 på Brandrud IV (Loktus og Gundersens artikkel 14 i dette bind). Skred- og flomhendelsene må ha påvirket livet til innbyggerne i dalen i stor grad og kanskje vært opphav til sagn og myter som har overlevd gjennom flere generasjoner. Utviklingen av skredviftene har gradvis endret det opprinnelige landskapet, hvor stadig nye skred har fylt igjen opprinnelige nedsenkninger og laget nye forhøyninger. Eksempelvis er inntrykket at nivå 3-terrenget har vært jevnere/flatere enn nivå 2-terrenget. Forrskredet (1145) skapte deretter et mer kupert terreng og en mer sørvendt hellende bosetningsflate for nivå 2-bosetningen.

Dyrkingsaktiviteten på Fryasletta i yngre bronsealder, nivå 3, representerer en relativt stabil periode uten de store skredhendelsene. Det finnes likevel indikasjoner på at sletta i perioder har vært oversvømt av flom. Flomvannet har lagt igjen sedimenter og mikroorganismer i dyrkingsmassen som har gitt åkeren tilskudd av næringsstoffer, noe som trolig har vært positivt for jordbruket. I løpet av førromersk jernalder forekommer derimot en periode (ca. 350 f.Kr.–Kr.f.) med to svært tette skredkatastrofer, trolig med 100–200 års mellomrom. Skredhendelsene ødelegger dyrkingsjorden og kanskje også bosetningen på nivå 2 og 3. Da ny bosetning etableres i eldre romertid, ser vi trolig en ny periode med stabilitet ettersom det ikke kan påvises synlige spor etter store skred- og flomkatastrofer før i høymiddelalder. Det finnes likevel mange indikasjoner på at Lågen under hele perioden stadig har lagt igjen flomsedimenter

på sletta. Fra 1600-tallet og frem til moderne tid ser vi på ny en mer ustabil periode da sletta stadig blir avbrutt av større flomhendelser, og vi ser trolig spor etter Storofsen i 1789 og storflommen i 1860.

### SUMMARY

This article concerns the excavations that took place at Fryasletta in 2011 and 2012. The excavations uncovered a both massive and intricate stratigraphy composed of several agricultural and settlement horizons. This had been periodically interrupted and buried by flood and landslide deposits. Features including cooking pits, postholes, an oven, clearance cairns, stake holes and ard marks, were identified on three stratigraphic levels. In addition, at least four agricultural phases were identified and were associated with the archaeologically rich horizons. The archaeological finds date from the later Bronze Age to the modern day.

Fryasletta was first cleared in the later Bronze Age (1200–1000/700–400 BC). This phase of agricultural activity was stable for a period prior to the massive landslide around 350–200 BC. Cultivation was quickly resumed in the pre-Roman Iron Age (200–50 BC); however, this was again abruptly ceased by another massive landslide around 50–BC. This evidences a period where catastrophic landslides were as frequent as every 100–200 years. The site was once again cultivated after AD. In this period, the area was established as pasture, which it remained into the High Middle Ages, suggesting continuity and stability of settlement. After a return to landscape instability from the 1600s, settlement was frequently disrupted by large flood events, especially Storofsen in 1789 and 'Storflommen', or the great flood, in 1860.

### LITTERATUR

- Cannell, Rebecca og Ingar M. Gundersen 2014. E6-prosjektet Gudbrandsdalen. Delrapport 14: The Geoarchaeology of the archaeological sites at Brandrud I and IV, Grytting I, Gryttingvollen, Rolstad I, Fryasletta and Øybrekka. Forr Sørstuen øvre 17/1, Brandrud 56/14, Grytting søndre 47/1 og Rolstad øvre 45/1 og Øibreken nordre 330/14, 21, Sør- og Nord-Fron kommuner, Oppland. Oslo: Kulturhistorisk museum. (Upublisert utgravningsrapport).
- Gundersen, Ingar M. 2011. Rapport fra arkeologisk kulturminneregistrering. Dyrkingsspor og kokegrop. Nær Sørstugu Forr, 17/17, Sør-Fron kommune, Oppland. Oslo: Kulturhistorisk museum. (Upublisert registreringsrapport).

- Gundersen, Ingar M. og Lise Loktu 2014. E6-prosjektet Gudbrandsdalen. Delrapport 4: Brandrud I–III. Brandrud, 56/2, 14, 294 og Stokke, 57/2, 4, 11, Sør-Fron kommune, Oppland. Oslo: Kulturhistorisk museum. (Upublisert utgravningsrapport).
- Loktu, Lise og Ingar M. Gundersen 2013. E6-prosjektet Gudbrandsdalen. Delrapport 1: Fryasletta. Forr Søndre 16/1, Sørstugu Forr 17/17, Sør-Fron kommune, Oppland. Oslo: Kulturhistorisk museum. (Upublisert utgravningsrapport).
- Sommerfeldt, Wilhelm 1972. *Ofsen i 1789 – og virkninger av den i Fron*. Avhandling til embedseksamen, geografi hovedfag, våren 1943. Otta: Fron historielag.
- Tunheim, Kim 2010. Befaringsrapport i forbindelse med reguleringsplan for E6 Frya-Odenrud, gnr./ bnr. 16/1, 17/1, Sør-Fron kommune, Oppland. Lillehammer: Oppland Fylkeskommune. (Upublisert registreringsrapport).